

Nikola Vranješ

**PASTORAL IZMEĐU TRADICIONALIZMA I
PROGRESIVIZMA**

Dr. sc. Nikola Vranješ
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
UDK: 25[268:261]:316.723
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 20.2.2011.

Pastoralno djelovanje u službi je prenošenja vjere, u službi predaje (tradicije). Predaja je njegova ključna sastavnica. Elementi predaje u vremenu i u kulturi moraju biti oživotvoreni upravo pastoralom Crkve. Današnje pastoralno djelovanje, pozvano služiti autentičnoj tradiciji vjere, često se nalazi između dviju suprotnih krajnosti koje ne pridonose autentičnom služenju u vjeri. Riječ je, s jedne strane, o 'tradicionalizmu,' a s druge strane o njegovoj suprotnosti – 'progresivizmu'. Značenje ovih dvaju pojmova uključuje više sastavnica koje očituju brojne negativne pojave što narušavaju autentično pastoralno djelovanje. Tradicionalizam predstavlja nekritičko utvrđivanje promjenjivih oblika djelovanja koji u novim okolnostima pridonose stagnaciji pastoralu, dok progresivizam u pastoralu pogoduje improvizacijama i nedopuštenim prilagodavanjima koja često ugrožavaju i same temelje pastoralnog poslanja. U ovome se radu, na teološki prosudbeno-kritički način, proučavaju poveznice tradicije i pastoralu, kao i opasnosti tradicionalizma i progresivizma u njihovim glavnim izražajnim formama. Na taj način izdvajaju se i ključni teološko-pastoralni elementi koji trebaju pridonijeti nadvladavanju tradicionalističkih tendencija u pastoralu i u isto vrijeme širenju autentične predaje vjere.

Ključne riječi: Crkva, vjera, prenošenje vjere, tradicija, pastoral, tradicionalizam, progresivizam.

* * *

Uvod

Ukazivanje na važnost tradicije, u kontekstu govora o načinima i putevima prenošenja vjere, kao i na opasnosti tradicionalizma i progresivizma i s njima povezanih pojava u prastoralu, predstavlja

preduvjet sustavna i cjelovita prenošenja vjere. Predaja (tradicija) ključna je sastavnica pastoralala. Ona čini njegovu središnju os. Tradicionalizam, s druge strane, predstavlja niz negativnih pojava koje ne pridose autentičnom prenošenju vjere, a samim time ni autentičnom pastoralnom djelovanju, već u bitnome predstavljaju "okoštavanje" nekih promjenjivih oblika djelovanja. Na taj način tradicionalističke forme ne pridonose poslanju Crkve već upravo njegovoj stagnaciji. Tradicionalizmu suprotne progresivističke tendencije pogoduju nekritičkim i često opasnim improvizacijama i prilagodbama djelovanja koje zasjenjuju narav pastoralnog poslanja Crkve. Kako bi se uvidjelo kolika je važnost poštovanja tradicije u autentičnom pastoralnom djelovanju, kao i izbjegavanja ovdje spomenutih negativnih tendencija, nužno je dobro razlučivati pojedine termine, kao i stvarnosti koje oni predstavljaju. U tom je smislu najprije potrebno uočiti bitne dimenzije značenja tradicije za pastoral.

1. Tradicija i pastoral

Pastoral, kao skrb za život i poslanje Crkve, u životnom je suodnosu s *predajom vjere (traditio fidei)*. Predaja podrazumijeva životnu stvarnost, nošenu Duhom Svetim, kojom se prenosi poklad vjere.¹ Pored nje, *Sveto pismo* predstavlja drugi način prenošenja poruke spasenja. Ova su dva oblika prenošenja najuže međusobno povezana, proistječu iz istog božanskog izvora i smjeraju istome cilju.² Kako uči *Katekizam Katoličke Crkve*, »oboje uprisutnjuje i čini u Crkvi plodnim Otajstvo Krista, koji je obećao da će ostati sa svojim »u sve dane – do svršetka svijeta« (Mt 28,20).«³ Predajom Crkva prenosi sve ono što ona jest i što vjeruje.⁴ Ovdje govorimo o velikoj predaji ili tradiciji »koja dolazi od Apostola i prenosi ono što su oni primili od naučavanja i primjera Isusova i što su naučili od Duha Svetoga.«⁵ Nju treba razlikovati od predaja ili tradicija koje

1 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 78, (dalje: KKC).

2 Usp. *isto*, br. 80.

3 *Isto*.

4 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi Dei Verbum* (18. XII. 1965.), br. 8, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (dalje: DV).

5 *Isto*.

su nastale u mjesnim Crkvama i koje se uvijek moraju vrednovati u svjetlu velike predaje.⁶

Iz ovih odrednica vidljivo je da pojam predaja ili tradicija podrazumijeva stvarnost koja zapravo predstavlja sâm život Crkve,⁷ koji se oživotvoruje u novim generacijama kršćana vjekovima. Zato možemo ustvrditi da Crkva živi predaju i od predaje. Predaja podrazumijeva prenošenje vjere, a to znači svih odrednica vjerskih istina i kršćanskoga ćudoređa. Pastoral je zato, u službi ove životne stvarnosti, u službi predaje.⁸ Predaja je, uz Sveto pismo, vrhovno pravilo vjere Crkve.⁹ Predaja stoga predstavlja središnju jezgru pastoralala. Ona mu donosi temeljne i nepromjenjive elemente koji se upravo pastoralnim djelovanjem oživotvoruju u promjenjivostima pojedinih povijestih epoha, situacija i prilika. Pastoralno se djelovanje zato uvijek mora vrednovati u odnosu na vjernost predaji. Predaja predstavlja njegovu normativnu instancu. Promjenjive povijesne prilike nikada ne smiju zauzeti to mjesto. Povijesne prilike i uvjetovanosti moraju se poznavati i studirati kako bi se što bolje ostvarivalo pastoralno djelovanje u korist prenošenja autentične predaje vjere. Pastoral živi u sintezi naslijeđenoga blaga Crkve sadržanog u dokumentima Drugog vatikanskog koncila¹⁰ koji predstavlja važan i znakovit izričaj tradicije. Iz svega ovoga vidljiva je važnost uporišnog značenja koju *traditio vivens* (predaja koja živi, živuća predaja)¹¹ ima za pastoral.

2. Tradicionalizam

Za razliku od tradicije, izraz 'tradicionalizam' označava nešto posve drugo. Tradicionalizam je termin negativnoga značenja koji,

6 Usp. KKC, br. 83.

7 Usp. Marcello BORDONI, *La tradizione vivente della Parola e l'azione molteplice dello Spirito*, u: Manlio SODI (ur.), *Il metodo teologico. Tradizione, innovazione, comunione in Cristo*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2008., 40.

8 Drugi vatikanski koncil uči da se bogatstva predaje prelijevaju u praksu i život Crkve. Usp. DV, br. 8.

9 Usp. *isto*, br. 21.

10 Usp. Bonaventura DUDA, *Koncilске teme*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., 139.

11 Usp. Marcello BORDONI, *La tradizione vivente della Parola e l'azione molteplice dello Spirito*, 38, 40; Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija. Profil jedne teološke discipline s osvrtom na njezine zadaće u hrvatskoj Crkvi i društvu*, Ravnokotarski cvit, Lepuri, 2009., 131.

općenito uzevši, predstavlja skupni naziv za niz pojava u kojima se očituje “okoštavanje“ prolaznih i promjenjivih oblika pastoralnog djelovanja. Ove pojave mora se strogo razlikovati od tradicije koja predstavlja prenošenje nepromjenjiva poklada vjere, odnosno Božje objave. Također je važno u pastoralu razlikovati nepromjenjive elemente i oblike djelovanja od onih načina i oblika djelovanja koji u promjenjivim povijesnim epohama iziskuju promjene, i to upravo s ciljem što prikladnijeg ostvarivanja poslanja Crkve. Za razliku od nepromjenjivih odrednica postoje, dakle, promjenjivi oblici pastoralnog djelovanja koji se s vremenom moraju prilagođavati i mijenjati, i to upravo iz vjernosti predaji koja, kao živa stvarnost, podrazumijeva oživotvorenje u različitim vremenima i kulturama.¹² Budući da su povijesne epohe i situacije međusobno različite, potrebno je određene oblike djelovanja koji se mogu mijenjati prilagoditi prilikama upravo kako bi se na što vjerniji način aktualiziralo i ostvarilo crkveno poslanje. Kada dođe do pokušaja potpuno nepromjenjivog i nekritičkog primjenjivanja nadiđenih modela djelovanja u novim okolnostima života, dolazi do stvaranja tradicionalističkih formi koje ne pridonose djelovanju Crkve. Ove forme mogu se pojaviti u različitim očitovanjima i odnositi se na različite segmente djelovanja. Važno je uočiti da one onemogućuju istinsko zaživljavanje autentične predaje u novim i promjenjivim okolnostima života.

2.1. Klerikalizam

Tradicionalističke forme pristupa pastoralnoj stvarnosti očituju se u više oblika od kojih je možda najpoznatiji 'klerikalizam'.¹³ Ova je pojava višeslojna i autori joj pristupaju s više strana. Tako se klerikalizam obično razrađuje s obzirom na barem dvije njegove ko-

12 Upravo je ovdje potrebno istaknuti koncilski poziv na osuvremenjenje kršćanskoga djelovanja s obzirom na inkulturaciju, posebice imajući u vidu interdisciplinarni dijalog. Tako se u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* jasno poziva na riječi pape Ivana XXIII. iz govora na otvaranju Drugog vatikanskog koncila koji ističe: »Jedno je, naime, sam polog vjere, odnosno vjerske istine, a drugo je način kako se one izražavaju, dakako, u istom smislu i s istim značenjem.« DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 62, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (dalje: GS).

13 O povijesti nastanka i drugim aspektima značenja ovog pojma više vidi u: Živan BEZIĆ, Što je klerikalizam?, u: *Crkva u svijetu*, XXXVIII (2003.), 4, 564-581.

notacije: tzv. vanjski i unutarnji klerikalizam. Vanjski bi bio onaj koji se odnosi na pokušaj ostvarivanja određenog privilegiranog statusa klera u civilnome društvu. Ovaj vid klerikalizma u našoj društvenoj stvarnosti (kao ni u većini drugih društava) danas nije aktualna pojava. Drugi, unutarnji vid klerikalizma vjerojatno predstavlja tipičnu formu očitovanja klerikalističke tendencije. Taj vid podrazumijeva pokušaj potpunog i apsolutnog izjednačavanja života i poslanja Crkve u bilo kojem pogledu s djelovanjem klera. U tom smislu zapravo dolazi do izjednačavanja same Crkve isključivo s klerom.¹⁴ Nije potrebno dugo razmatranje da se shvati koliko je ovakav pogled na crkvenu stvarnost daleko od istinskoga shvaćanja Crkve, izraženog između ostalog i na Drugom vatikanskom koncilu. Iako je jasno da su ovakvi pokušaji daleko od toga da bi bili bilo čija službena postavka, praksa, čini se, još nije do kraja imuna na ovake pojave.

Drugi vatikanski koncil jasno je naznačio poveznicu i razliku između krsnog i ministerijalnog svećeništva.¹⁵ Svećenik se, u skladu s tim, ne promatra kao "superkršćanin" u odnosu na vjernike laike. S druge strane, ni vjernici laici ne mogu svećenika promatrati funkcionalistički u odnosu na Crkvu.¹⁶ Svećenik ima vlastito i nezamjenjivo mjesto u crkvenoj zajednici koje mu nitko ne može osporavati, i to ne zbog bilo kakva položaja već zbog naravi svoga poziva i službe i zbog naravi Crkve kao takve. Stoga služba i poslanje zaređenih službenika moraju biti poštivani kao konstitutivni i nezamjenjivi elementi života i poslanja Crkve. S druge strane, dostojanstvo, suodgovornost i suradnja vjernika laika također moraju biti uvijek poštivani i promovirani. Samo na taj način crkvena će zajednica moći živjeti ono što Koncil naziva njezinim organskim značajem.¹⁷

2.2. Paternalizam i 'klerikaliziranje' laikata

Jedan od fenomena srodnih tradicionalizmu, te posebice klerikalizmu, fenomen je tzv. *paternalizma* u pastoralu. Ova je pojava

14 Usp. Josip MUŽIĆ, Laik u Crkvi danas i u nas, u: *Crkva u svijetu*, XXI (1986.), 1, 41-42.

15 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium* (21. XI. 1964.), br. 10, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968. (dalje: LG).

16 Usp. Daniel BOURGEOIS, *La pastorale della Chiesa*, Jaca Book, Milano, 2001., 160.

17 Usp. LG, br. 11.

povezana s odnosom *pastir (duhovni otac) – vjernici* (tj. *svećenik – zajednica*) ili, točnije, s određenim problematičnim pojavama vezanim za taj odnos. Paternalizam kao takav označava stav direktivnog nametanja u odnosu na zajednicu.¹⁸ Ovdje nije riječ o nepoštivanju figure i službe pastira već upravo suprotno, o određenim negativnim fenomenima s obzirom na ostvarivanje uloge pastira u zajednici. Ti su fenomeni izričaj pogrešnih shvaćanja ovoga odnosa. Paternalističko direktivno ponašanje i nametanje onemogućava istinski odgovorni i zauzeti život zajednice. Zajednicu se u ovome smislu promatra tek kao objekt vlastitih direktiva i apsolutno besprigovornog ostvarivanja istih. U tom smislu ne samo da postaje nemoguć unutarnji dijalog u zajednici već i istinska vjernička komunikacija postaje također nemoguća. Ovakav stav ima svoje sociopsihološke uzroke¹⁹ i često je tek paravan za određene probleme, bilo na osobnoj, vokalionalnoj, društvenoj ili nekoj drugoj razini. Ovakav stav često je i pokušaj izbjegavanja određenih zahtjevnosti pastirske službe, pogotovo u današnjem složenom pastoralnom i kulturalnom kontekstu, što se onda izražava kao pokušaj naizgled lakšeg ostvarivanja službe putem određenog direktivnog stila ponašanja i djelovanja. Paternalizam kod vjernika ne promiče stavove zrele vjere i zauzetog vjerničkog ponašanja već infantilizam u vjeri.

Pored činjenice bitne (barem načelne) povezanosti paternalizma i klerikalizma, važno je istaknuti i opasnost jedne logične posljedice paternalističkih načina djelovanja u pastoralu, a radi se o fenomenu 'klerikaliziranja laikata'.²⁰ Ovim ne želimo reći da je paternalizam jedini razlog ove pojave već samo istaknuti da je s njom bitno povezan i da često može biti jedan od njezinih ključnih uzročnika. Klerikalizacija vjernika laika složen je fenomen, baš kao što je složen i drugi opasan i sve uočljiviji fenomen, onaj 'posvjetovnjačenja' klera. Klerikalizacija laikata očituje se u pokušajima nametanja

18 Usp. Henry FISCHER, *Paternalismo (nella pastorale)*, u: Karl RAHNER – Ferdinand KLOSTERMANN – Hansjörg SCHILD – Tullo GOFFI, (ur.), *Dizionario di pastorale*, Editrice Queriniana, Brescia, 1979., 544.

19 Usp. *isto*.

20 Usp. IVAN PAVAO IL., *Christifideles laici – Vjernici laici*. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu, Dokumenti 93, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., br. 23 (dalje: CL).

vjernicima laicima (ili "imitiranja" od strane vjernika laika) kleričkoga načina i stila života, kao i praktičnih oblika duhovnoga života i prakse. Očituje se također i u pokušaju djelomičnog "kopiranja" načina djelovanja karakterističnog za klerike od strane vjernika laika, kao i u preširokom i pogrešnom shvaćanju službi vjernika laika, na što posebno upozorava Ivan Pavao II.²¹ Naime, ova posljednja opasnost vodi formiranju nekakve paralelne strukture u odnosu na onu koja proizlazi iz sakramenta reda. Zato je ova tendencija izuzetno opasna, kao što su opasne i one prije navedene, jer ne pridonose istinskom promicanju laikata već upravo suprotno, pridonose samo gubljenju uloge laika, kao i udaljavanju samih laika od onoga načina djelovanja koje je karakteristično za njih kao vjernike laike.

Fenomen 'klerikalizacije' laikata danas u pastoralu poprima brojne i različite nijanse.²² S jedne strane, jedan dio klera i redovnika pokušava laicima (pogotovo onima aktivnijima u pastoralu) nametnuti stil života i duhovnosti koji je karakterističan za kler i redovništvo. Nadalje, mnogi vjernici laici ne uspijevaju pronaći autentičan stil duhovnosti i života u vjeri koji bi odgovarao njihovom životnom položaju laika. Upravo je zbog ovoga izuzetno važno da i kler i laici poštuju sinodalni stil pastoralnoga djelovanja²³ putem kojega je moguće promicati i poštivati zasebnost službi zaređenih službenika, ali i posebnosti životnoga stanja i ulogu vjernika laika u Crkvi. Samo takav stil i način pastoralnog djelovanja omogućava prepoznavanje i vrednovanje različitih poziva i službi u Crkvi kao mogućnost doprinosa zajedničkome dobru. Zato su i klerici i laici pozvani razvijati takav stil djelovanja koji neće poticati podjele i suparništva već uzajamnost i koordiniranje.²⁴ To znači da svi članovi Crkve trebaju razvijati takav stil djelovanja i takav mentalitet čija će bitna oznaka

21 Usp. *isto*.

22 Usp. Zvonko PAŽIN, Metodika timskog rada u pastoralu: oblici, oznake i primjena, u: *Diacovensia*, 12 (2004.), 1, 106.

23 Više o tome vidi u: Nikola ETEROVIĆ, Biskupska sinoda – razvitak sinodalnosti u Crkvi, u: *Crkva u svijetu*, 41 (2006.), 4, 411-442; Nikola VRANJEŠ, Ostvarivanje sinodalnog stila pastoralnog djelovanja na župnoj razini. Djelovanje kao autentični izričaj zajedništva Crkve, u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.), 4, 1209-1233.

24 Usp. Stanislav RYLKO, Il Concilio Vaticano II, pietra miliare nel cammino del laicato cattolico, u: PONTIFICIUM CONSILIUM PRO LAICIS, *Congresso del laicato cattolico. Roma 2000*, Libreria editrice vaticana, Città del Vaticano, 2002., 121.

biti stvarno razumijevanje i poštivanje istinskoga dostojanstva svih članova Crkve, ali i razlika koje postoje u pogledu uloge i službi zaređenih službenika i uloge vjernika laika. Opasnost klerikalizma u ovome smislu predstavlja veliko osiromašenje s obzirom na doprinos koji vjernici laici trebaju dati crkvenom poslanju, posebice imajući u vidu činjenicu da upravo oni imaju dublji uvid kao i drugačije iskustvo s obzirom na životne stvarnosti koje su vlastite njihovu položaju i životnom staležu. Stoga je međusobno uvažavanje i osluškivanje klera i vjernika laika izuzetno značajno.²⁵ Upravo je stoga potrebno usvajati sinodalni stil djelovanja koji će omogućiti ostvarivanje ovoga cilja.²⁶

2.3. Birokratizam

Iako se birokratizam kao pojava može promatrati i u odnosu na neke druge aspekte života i djelovanja Crkve, ovdje ga promatramo u odnosu prema tradicionalizmu. Iskustvo, naime, pokazuje da su upravo tradicionalističke tendencije svojevrsna podloga za mogući nastanak i razvitak birokratijskih stavova u pastoralu, iako, jasno, to ne treba nikada uzeti kao jedini mogući uzrok. Birokratizam predstavlja stav prema kojemu u crkvenom životu i djelovanju prednost imaju administratorsko-birokratski elementi, a element osobnog pastoralnog pristupa, kao i istinskoga pastorala zajednice, u bitnome biva zanemaran. Drugim riječima, ne radi se o potpunom zanemaranju ili potpunom gubljenju osobnog i zajedničkarskog pristupa u pastoralu već je riječ o naglašavanju samo nekih elemenata djelovanja uslijed čega dolazi do zapostavljanja osobnog i zajedničkarskog pastoralnog pristupa stvarnim osobama i zajednicama. Upravo takve pojave mogu se svesti pod zajednički naziv birokratizma koji doista može predstavljati realnu opasnost za pastoralno djelovanje.²⁷

25 Usp. Zvonko PAŽIN, Metodika timskog rada u pastoralu: oblici, oznake i primjena, 109.

26 Usp. Howard J. HUBBARD, *Reflections on the Experience of Ecclesial Lay Ministry*, u: NATIONAL CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS – SUBCOMMITTEE ON LAY MINISTRY – COMMITTEE ON THE LAITY, *Together in God's Service. Toward a Theology of Ecclesial Lay Ministry*, Washington, 2001., 178-179.

27 Usp. Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija. Profil jedne teološke discipline s osvrtom na njezine zadaće u hrvatskoj Crkvi i društvu*, 147.

Ova pojava ne predstavlja novost u pastoralnoj praksi i već je odavno prepoznata kao realna opasnost za istinsko pastoralno djelovanje.²⁸ Ona pogoduje razvitku formalističkih međuljudskih odnosa u vjerničkoj zajednici, a u konačnici pridonosi stagnaciji crkvenoga života i djelovanja. Polazeći s te pozicije lako se uočava doista velika opasnost koju birokratijski stavovi mogu predstavljati za pastoral, osobito na razini župne zajednice.²⁹ Nije, naime, moguće očekivati aktivno i zauzeto pastoralno djelovanje ukoliko je zajednica prožeta ovakvim stavovima, bilo svećenika u odnosu prema zajednici bilo vjernika međusobno. Jako je teško graditi istinsko crkveno zajedništvo ukoliko su članovi zajednice opterećeni birokratijskim mentalitetom. Upravo ovaj mentalitet pogoduje daljnjem napredovanju poimanja i življenja u Crkvi doživljavajući ju tek kao "stanicu za zadovoljavanje religijskih potreba," tzv. "religijski servis", a to je fenomen od kojega u velikoj mjeri pati crkveno zajedništvo danas.

Kako interpretacija birokratizma ne bi bila razvijana u pogrešnom smjeru, važno je uočiti da se u kritici ove opasnosti nikako ne radi o kritici same crkvene administracije i svih onih administrativno-pravnih elemenata života zajednice koji su joj potrebni i bez kojih ona ne može djelovati. Kritika je ovakva tipa zapravo kritika koja proizlazi iz jedne lažne opasnosti. Naime, često se može naići na kritike administrativnih elemenata života Crkve koji su tek pokrivalo nesustavnosti, nesređenosti ili određenog nemara u vlastitom pastoralnom djelovanju, bilo pojedinaca bilo zajednica. Stoga je u kritici birokratizma potreban velik oprez i velika razina raspoznavanja koja omogućava jasno uviđanje realnih opasnosti, ali i jasno prepoznavanje lažnih opasnosti, koje nisu ništa manje štetne.

3. Progresivizam

Cjelovitost konteksta govora o tradicionalizmu zahtijeva upozoriti i na suprotnu opasnost koju se uglavnom naziva 'progresiviz-

28 Usp. Josip BALOBAN, *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., 180.

29 Usp. Nikola VRANJEŠ, *I fedeli laici nella missione della Chiesa in Croazia oggi. Sfide e prospettive*. Excerptum thesios ad Doctoratum in S. Theologia, Pontificia Università Lateranense, Roma, 2008., 39.

mom.' Riječ je o napasti ništa manje opasnoj od one tradicionalističke. Nju se također može susresti u mnogim izričajima, a jedan od najčešćih svakako je onaj tzv. liberalističkog tipa, iako se često uopće ne može jasno raspoznati što bi to točno trebalo značiti, budući da pobornici ovakvih pristupa u teologiji najčešće, barem donekle, prihvaćaju jasne oznake tradicije, no s druge strane često prihvaćaju i s autentičnom tradicijom nespojive tendencije. U svakom slučaju, progresivizam kao takav vrlo je stran ispravnom i istinskom osjećaju za tradiciju i djelovanju iz tradicije. Prema progresivističkim zasadama, gotovo sve bi se trebalo mijenjati, iznova stvarati. Povijest bi imala jako malo toga reći i prenijeti. Ukoliko bi ju se prihvaćalo, bilo bi to tek u smislu nadahnuća.³⁰ Jasno je da u ovakvoj formi razmišljanja (a onda i djelovanja) nema mjesta za istinsko poimanje i življenje predaje i zato je progresivizam jako opasna napast u teologiji, kao i u pastoralu. Progresivizam ne prihvaća jasne i nepromjenjive odrednice crkvenoga nauka i discipline. Pastoral se u kontekstu progresivističkih postavki ne bi ni mogao zamisliti u crkvenom smislu riječi budući da gubljenje jasna oslonca u tradiciji znači gubljenje i pastoralu kao takvoga. Progresivističke tendencije u pastoralu danas osobito su vezane za neka područja crkvenog života i djelovanja, kao što je područje suradnje vjernika laika u pastoralu.

3.1. "Laicističko" nametanje³¹

Iako se u hrvatskoj pastoralnoj praksi ipak susreće rjeđe nego neke druge pojave, i ovaj je fenomen sve uočljiviji. Pridjev "laicističko" u ovom se kontekstu nikako ne koristi kao pozitivna oznaka koja bi se pokušavala koristiti vezano za definiranje vjernika laika već kao pokušaj određivanja jedne opasnosti³² koju je ponekad teško definirati. Prema nazivu i smislu ovu opasnost nije moguće uklopiti

30 Više o problemu tzv. progresivizma vidi u: Sergio LANZA, *Convertire Giona. Pastorale come progetto*, Roma, 2005., 104-105.

31 Treba napomenuti da se pridjev 'laicističko' u ovom kontekstu koristi samo analogno s obzirom na određene opasnosti koje su povezane s pozivom vjernika laika u Crkvi i koje se korištenjem ovog pridjeva pokušavaju definirati. Samo korištenje ovog pridjeva nikako ne implicira prenošenje značenja svjetovnog poimanja riječi 'laik' na unutarcrkveno područje, niti omalovažavanje izvorno shvaćenog izraza 'vjernik laik.' Riječ je ovdje samo o ukazivanju na opasnosti koje se korištenim izrazom pokušavaju što bolje odrediti i objasniti.

32 Zato je korištenje ovog izraza u ovome kontekstu otvoreno za daljnje korekcije.

u okvir tradicionalizma već upravo u okvir progresivizma. U odnosu prema tradiciji i autentičnom pastoralnom djelovanju ova opasnost nije ništa manje opasna. 'Laicističko' nametanje u biti predstavlja pokušaj da se okvir suodgovornosti vjernika laika proširi, najčešće na način koji podrazumijeva ugrožavanje autentična ostvarivanja službi zaređenih službenika. Ova opasnost najčešće proizlazi iz stavova koji su sazđani na shvaćanjima funkcioniranja pojedinaca i ustanova u civilnome društvu. Pogrešno i nekritičko 'preslikavanje' takvih 'demokratističkih' shvaćanja u odnosu na crkveno zajedništvo dovodi do pogubnih zaključaka s obzirom na ulogu vjernika laika u Crkvi. S jedne se strane dolazi do narušavanja uloge zaređenih službenika, dok s druge strane mjesto i uloga vjernika laika u Crkvi pokušavaju biti postavljeni na sasvim pogrešne temelje te tako njihova suodgovornost gubi svoja prava uporišta. Iako ovaj opasni fenomen nije moguće promatrati jednoobrazno (budući da se pojavljuje u više oblika i u različitom intenzitetu), niti se on odnosi jednako na sve segmente života i djelovanja Crkve, u biti predstavlja vrlo veliku opasnost za autentično pastoralno djelovanje i život u vjeri kao takav.

Vjernike laike mora se, stoga, odgajati na način da prepoznaju, prihvate i uvijek više i odgovornije napreduju u ostvarivanju poziva koji kao laici u Crkvi imaju, a nikako da pokušavaju sebe promatrati kao tzv. "quasi klerike" niti, što je još gore, da pokušavaju stremiti prema nekim zadaćama klerika u Crkvi. Zato je formacija vjernika laika (pogotovo kateheza odraslih) jedna od prvotnih zadaća u pastoralu danas. Nadalje, u ovim pitanjima, veliki problem i u samoj teologiji predstavlja nekritičko isticanje (ponekad i nesvjesno) teoloških naglasaka iz drugih kršćanskih tradicija (osobito protestantske provenijencije) u odnosu na položaj zaređenih službenika i ulogu vjernika laika u Katoličkoj crkvi. Stoga je danas izuzetno velika odgovornost teologa u odnosu na ispravno crkveno shvaćanje i tumačenje službe svećenika, kao i mjesta i uloge laika u Crkvi. Treba, nadalje, istaknuti da situaciju u ovom pogledu ponekad dodatno zaostřava još jedan štetan fenomen, onaj tzv. 'posvjetovnjačenja klera', koji se prezentira pokušajima imitiranja, od strane klerika, životnih stilova i modela tipičnih za vjernike laike. Ova napast za svećeni-

ke, ali i za zajednicu, nije ništa manje opasna od klerikalizma. Ona zasjenjuje izvorno i autentično shvaćanje i ostvarivanje službi zaređenih službenika i njihovih odgovornosti u Crkvi. Zato zaređeni službenici danas i u ovome pogledu snose ogromnu odgovornost s obzirom na život i djelovanje crkvene zajednice.

4. Tradicionalizam i progresivizam u pastoralu

Aktualna pastoralna praksa nije imuna na prije opisana tradicionalistička, kao ni na progresivistička nastojanja. Obrisi tih nastojanja mogu se u njoj prepoznati, i to u različitim oblicima i s obzirom na različita pastoralna pitanja. Nekoliko je teološko-pastoralnih tema u tome smislu osobito aktualno. Riječ je, prije svega, o modelima pastoralnog djelovanja, zatim o teološko-pastoralnoj metodologiji, pitanju odnosa kler – laici, službama i zaduženjima vjernika laika i dr. Iako ovdje nije moguće ukazati na sve dimenzije problema vezanih za ove teme, potrebno je izdvojiti najveće među njima.

4.1. Pitanje odnosa kler – laici

Kao jedno od ključnih pitanja pastoralnog djelovanja danas s obzirom na problem tradicionalizma i progresivizma, kako je to i do sada bilo vidljivo, postavlja se pitanje ispravnog vrednovanja odnosa kler – laici. Naime, upravo se s obzirom na ovaj odnos javljaju najveći izazovi vezani uz izdvojene probleme. I već istaknuti izazovi, ali i cijeli niz drugih pitanja upravo u ovoj dimenziji doživljavaju određenu kulminaciju. S druge strane, upravo je autentično i pozitivno vrednovanje ovoga odnosa preduvjet organskog pastoralnog djelovanja, osobito u župnim zajednicama. Zato je izuzetno važno uvažavati ispravne odrednice odnosa kler – laici u Crkvi. Iako ovdje ne možemo detaljno ulaziti u sve pojedinosti naznačene problematike, moramo istaknuti značenje praktičnog uvažavanja ispravne ekleziologije zajedništva na kojoj počiva prije istaknuti sinodalni stil djelovanja. Riječ je o ekleziologiji koja podrazumijeva poštivanje vlastitosti pojedinih poziva i službi u Crkvi. To za svećenika konkretno znači ostvarivanje vlastitosti svoje svećeničke službe u svim

njezinim dimenzijama, bez pokušaja angažiranja na načine koji svećeniku nisu vlastiti niti su za njega prikladni u bilo kojem smislu.³³ S druge strane, vjernici laici moraju biti svjesni posebnosti svoga poziva na sudioništvo u crkvenom poslanju, osobito u svjetovnim oblicima života koji su im vlastiti i u kojima upravo po vjernicima laicima evanđelje treba prožimati ovozmenu stvarnost. Nikako ne bi bilo pozitivno ni pohvalno ukoliko bi sami vjernici laici nastojali ostvarivati samo neke od službi ili zaduženja koje po sebi mogu ostvarivati unutar Crkve, a u isto vrijeme ne bi nastojali ostvarivati kršćansko poslanje u različitim sferama društveno-kulturalnog života, što je za njih specifično. I ovakvi trendovi prisutni su u našoj crkvenoj i društvenoj stvarnosti. To, jasno, nikako ne znači da klerici trebaju nastojati isključivo na sebe preuzeti one službe, zadaće i uloge koje mogu i trebaju ostvarivati oni laici koji su na njih pozvani i koji su za njih formirani. Ni takve pojave nisu rijetkost u pastoralnoj praksi.

4.2. Modeli pastoralnog djelovanja i župna zajednica

Modeli djelovanja sljedeće su veliko područje s obzirom na koje se danas u pastoralu očituju tradicionalističke, ali i progresivističke tendencije. Riječ je o načinima ostvarivanja određenih segmenata pastorala, pogotovo pastorala zajednice, koji su često podložni ovakvim nastojanjima. Tako se tradicionalizam najčešće očituje u neosuvremenjivanju i nerazvijanju modela pastoralnog djelovanja, tj. u pokušajima isključivog kopiranja starijih modela koji su bili prihvatljivi u proteklim vremenima. Valja naglasiti da su mnogi od tih modela postali, ne samo kulturalno, nadiđeni s obzirom na zahtjevnosti pastoralnog djelovanja u ovome vremenu, već su i teološki neodgovarajući.³⁴ Problem nerazvijenosti određenih modela djelovanja posebice se očituje u nekim područjima pastorala, kao što je npr. pastoral braka i obitelji. Naime, tijekom više desetljeća, od Drugog vatikanskog koncila do danas, u Hrvatskoj su primjenjiva-

33 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća* (15. VIII. 2002.), Glas Koncila, Zagreb, 2002., br. 80.

34 Usp. Ivica ŽIŽIĆ, Genealogija vjerničkog subjekta. Kršćanska inicijacija u svjetlu antropologije i teologije obreda, u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.), 3, 446.

ni određeni modeli djelovanja u tome području koji su se profilirali kao vrlo prikladni i učinkoviti.³⁵ Problem s obzirom na njih nastaje onoga trenutka kada se na njima prestaje raditi, tj. kada ih se prestaje osuvremenjivati, što je posebno aktualno upravo danas.

U pitanju osuvremenjivanja pastoralnog djelovanja u odnosu na više tradicionalistički određene modele koji su do sada uglavnom dominirali u praksi možemo izdvojiti vrlo aktualno pitanje (ili barem u proteklom desetljeću aktualno pitanje) primjene od strane naših biskupa preporučenog modela 'živih vjerničkih krugova' unutar župnih zajednica.³⁶ Ovdje odmah treba istaknuti da ove župne skupine, kao ni drugi, veći, nadžupni oblici udruženog djelovanja vjernika ne smiju biti shvaćeni u smislu bilo kakva 'strategizma' već upravo kao jedan od načina autentičnog doprinosa ostvarivanju poslanja Crkve.³⁷ Možemo se sada, razmišljajući najprije o 'živim vjerničkim krugovima', zapitati nisu li upravo određene tradicionalističke oznake pastoralnog mentaliteta u župnim zajednicama, kao i isključivo ostvarivanje tradicionalnih modela djelovanja doveli do toga da je ovaj model slabo zaživio, ako je uopće i zaživio u tolikim župnim zajednicama? Danas, nakon više od jednog desetljeća od preporuke ovoga modela, u brojnim župnim zajednicama ne djeluju (ili barem ne djeluju na prikladan način) ni one manje župne skupine koje su okosnica razgranatog i sustavnog djelovanja i angažmana vjernika laika pod vodstvom župnika. Takva praksa zasigurno ne pridonosi aktivnom crkvenom poslanju. Očito je da su i u ovom pitanju prevagnula nastojanja isključivog nastavljanja načina i modela djelovanja koji su do sada dominirali. Jasno, ovdje se ne radi o tome da se 'doku-nu' ili 'ugase' oni modeli djelovanja koji su prije postojali i koji su se pokazali provjerenima i prikladnima u župnom pastoralu. Ne radi se ni o pokušaju uvođenja 'novina' koje naši pastoralni djelatnici uopće

35 Tako npr. u obiteljskom pastoralu s pravom možemo govoriti o vlastitom modelu djelovanja koji su oci isusovci u Zagrebu počeli razvijati još krajem šezdesetih godina prošloga stoljeća, zatim o vrlo cijenjenom *đakovačkom modelu*, a u posljednje vrijeme profilira se i *riječki model* kao i još neki modeli djelovanja.

36 Ovaj je dobro poznati model preporučen od strane naših biskupa u dokumentu: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb – Zadar, 2000., br. 7.

37 Usp. James O'HALLORAN, *Living Cells: Vision and Practicalities of Small Christian Communities and Groups*, The Columba Press, Dublin, 2010., 36.

ne bi mogli prihvatiti ili za koje ne bi bili pripravnici. Važno je istaknuti da se u svezi s ovim, kao i još nekim modelima djelovanja, radi o vrlo prikladnim načinima koji pomažu dinamiziranju kršćanskoga života i djelovanja.³⁸ Ovaj je model potvrđen brojnim pohvalnim primjerima župnih zajednica koje su ga uspjele oživotvoriti. No čini se da se na širem planu neće uspjeti aktualizirati dok se pastoralni kontekst ne oslobodi određenih tradicionalističkih načina razmišljanja u odnosu na župni pastoral.

U ovome sklopu valja spomenuti i određeni strah koji je prisutan s obzirom na djelovanje nekih većih crkvenih pokreta i skupina nadžupnog karaktera koji u određenom smislu 'blokira' bilo kakva nastojanja s obzirom na udružene oblike djelovanja u samoj župi. Polazeći s te pozicije postaje razumljivom činjenica relativno male i vrlo oprezne organiziranosti živih vjerničkih krugova u mnogim župama. No vrlo je važno uočiti razliku između ovih zajednica koje su striktno župnog karaktera i onih prije spomenutih koje su (po sebi) nadžupnoga karaktera.³⁹ U tome smislu organiziranje i djelovanje

38 Usp. Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija. Profil jedne teološke discipline s osvrtom na njezine zadaće u hrvatskoj Crkvi i društvu*, 135.

39 U ovom pogledu vrijedi poslušati sljedeće razmišljanje: »Povjerenja pastirima sa zadaćom raspoznavanja karizmi, župa je privilegirano mjesto za njihovu sinergiju i dobrobit cijelog Tijela. Potrebno je ipak učiniti određena razlikovanja. Neke karizme u župi pronalaze prirodni kontekst za svoje ostvarivanje. U ovom slučaju moraju biti izravno povjerene župnikovoj odgovornosti vodstva. Postoje, nadalje, karizme povezane s formama apostolata koje imaju uporište u pravu kršćana da sami od sebe izraze plodove svojega krštenja, bez obvezatne inicijative hijerarhije. I ovdje je također potrebna pastoralna prisutnost, ali u obliku prihvaćanja, praćenja, savjetovanja, službe riječi i sakramenata. Druge karizme imaju komunitarnu strukturu i uživaju biskupijsko i univerzalno prepoznavanje, pokazujući na neki način transverzalni karakter, nesvodiv u okvire župe. Župnik koji među svojim župljanima ima osobe ili skupine koje pripadaju ovome tipu karizmi ipak nije lišen svojih nadležnosti. Pozvan je ostvarivati svoju specifičnu odgovornost za jedinstvo i rast župe za koju je odgovoran, posebice vodeći računa o dvama aspektima. Prvo, župljani koji dolaze iz ambijenta ovih karizmi nisu stranci kojima bi župa trebala pružiti dobrodošlicu: oni su župljani kao i svi ostali, pozvani kao i svi pridoinijeti životu župe, prema vlastitoj duhovnosti. Ovaj doprinos specificiran je prema njihovim karizmama koje, prema njihovoj naravi, imaju više ili manje izravan odnos sa župnim životom. Župnik je *a priori* pozvan radovati se ovim darovima i podupirati uvjete njihove plodnosti u perspektivi jedinstva i zajedništva. Nije njegova nadležnost odlučivati je li karizma kao takva autentična i prikladna: to je na sebe preuzela biskupija ili univerzalna Crkva. Na njega, ipak, spada raspoznavati s obzirom na osobe i skupine prisutne u župi, koje neizbježno žive svoj poziv i svoje karizme na način više ili manje dobro integriran. Drugo o čemu se mora voditi računa: treba, dakle, nastojati izbjegavati dva nesrazmjera. Prvi se sastoji u mišljenju da se ove karizme ne odnose na župu, zato što se ostvaruju preko njezinih okvira. Za pravo, ako je jedna karizma prepoznata izvan župe, to ne znači da je *a priori* nekorisna za lokalne crkvene zajednice. To ne znači ni da vjernici koji su za nju vezani nisu župljani koje treba voditi, pomagati im u njihovu kršćanskom životu, ohrabrivati ih u ostvarivanju darova koje su primili.

živih vjerničkih krugova potreba je i mogućnost svih župa. U njima i putem njih sve župne zajednice mogu dinamizirati vlastito djelovanje. Pored toga, mora se istaknuti i potreba veće otvorenosti samih župnih zajednica i u odnosu na djelovanje većih pokreta i udruga vjernika. Iako pokreti i skupine moraju biti vrlo obzirne po pitanju neizbježne potrebe skladnog povezivanja vlastitog djelovanja sa župnim pastoralom, to samu župnu zajednicu nikako ne ovlašćuje za potpuno zatvaranje za djelovanje pokreta i skupina nadžupnog karaktera. U ovom je smislu potrebno poštivati važne kriterije crkvenosti udruženja vjernika laika u Crkvi,⁴⁰ ali i logiku djelovanja pokreta i skupina koja mora biti prožeta tim crkvenim kriterijima. Činjenica je da u djelovanju nekih pokreta i skupina vjernika nadžupnog karaktera postoje elementi (ponekad i vrlo opasni) koje je potrebno korigirati. Pastoralno raspoznavanje i u ovome je pogledu, dakle, također neizostavno.⁴¹ No potpuno zatvaranje župnika, njihovih suradnika i cijelih župnih zajednica pred ovakvim načinima okupljanja i djelovanja vjernika nikako ne smije biti perspektiva.⁴² Stupanj ostvarivanja istinske pastoralne razboritosti u ovom pogledu doista će pokazati i razinu pastoralne zrelosti i odgovornosti.

4.3. Metodologija u pastoralnom djelovanju

Problemi tradicionalizma i progresivizma u pastoralu osobito su uočljivi u pitanju razvitka teološko-pastoralne metodologije, kao

Suprotni nesrazmjer sastoji se u nastojanju da se cijelu karizmu stavi pod upravu župe, stavljajući u sumnju dobru vjeru vjernika i pokreta koji ne žele pristati uz takvu impostaciju. Stav ovakva tipa vratio bi se na nasrtanje, poput starog klerikalnog mentaliteta, na pravo vjernika na ostvarivanje njihovih specifičnih inicijativa u području apostolata. Župnik mora znati prihvatiti da se duhovni život i apostolski potencijal njegovih župljana može razvijati i drugdje.« Denis BIJU-DUVAL, *La Chiesa presente e operante nella parrocchia*, u: PONTIFICIUM CONSILIUM PRO LAICIS, *Riscoprire il vero volto della parrocchia*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2005., 65.

40 Usp. CL, br. 30.

41 Ovdje je potrebno upozoriti na upute koje je, s obzirom na djelovanje pastira u odnosu na udruženja vjernika laika, dao Ivan Pavao II.; usp. CL, br. 31.

42 U pogledu skladnog pastoralnog uklapanja istaknutih načina djelovanja ključna je uloga pastoralne teologije. »Osnovni stav onih koji se bave praktičnom teologijom biti će stoga pažljivost prema svim oblicima u kojima se realizira život prema evanđelju, pažljivost ispunjena ljubavlju i lucidnošću, koja otvara perspektive i koja umije proročko-kritički upozoriti na ono što valja mijenjati. U tom će smislu praktična teologija također predlagati određene opcije za orijentaciju i za djelovanje...« Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija. Profil jedne teološke discipline s osvrtom na njezine zadaće u hrvatskoj Crkvi i društvu*, 135.

jednog od najbremenitijih segmenata sredeog pastoralnog djelovanja.⁴³ Dok tradicionalističke tendencije prevladavaju uglavnom s obzirom na samu potrebu metodologije (a s tim je onda povezan problem zanemarivanja, pa čak i odbacivanja metode u pastoralu), dotle one progresivističke često ističu metodološke pristupe koji u potpunosti ne odgovaraju pastoralnom djelovanju istinski ukrijejenom u tradiciji vjere. Kao bitan uzrok ovakvih pojava prepoznaju se određeni elementi u shvaćanjima i ostvarivanjima pastoralnog djelovanja uslijed kojih se, vezano uz pitanje tradicionalizma, nedostatak metode ponekad pokušava prikazati čak "opravdanim." Tako se dolazi do situacije u kojoj pastoralno djelovanje, pogotovo na župnoj razini, zahtijeva što hitniju razradu prikladnih metoda,⁴⁴ ali s druge se strane ne uočava prevelik napredak u tom smjeru. Stoga se kao prvo važno pitanje, pored pitanja razrade prikladnih modela djelovanja (što je neodvojivo od pitanja metode), nameće potreba unapređenja prevladavajućeg odnosa pastoralnih djelatnika prema metodologiji u pastoralu. Usavršavanje u poznavanju i konkretnom korištenju prikladne metodologije mora se izvući iz okvira shvaćanja prema kojemu bi govor o metodi unaprijed bio ocijenjen kao "nepotreban," ili čak "suvišan." Potreba prikladne metodologije, a nerazdvojivo od nje i pastoralnog programiranja, mora postati sastavnim dijelom *novog pastoralnog mentaliteta*,⁴⁵ koji mora usvajati pastoralne elemente prikladne za naše vrijeme, među koje svakako ne spada svojevrсно 'zaziranje od metoda' koje je još uvijek snažno prisutno u pastoralu. Pritom treba podsjetiti na riječi Drugog vatikanskog koncila koji jasno upozorava na problem 'zastarjelih metoda' u apostolatu.⁴⁶ Upravo u tome vidljiva je potreba za prikladnom

43 O teološko-pastoralnom programiranju i metodologiji više vidi u: Pero ARAČIĆ, Prema planu i programu u pastoralnom djelovanju. Načela, mogućnosti i teškoće, u: *Diacovensia*, 12 (2004.), 1, 55-72; Alojzije ČONDIĆ, Pastoralno programiranje crkvenoga rada, u: *Crkva u svijetu*, 42 (2007.), 3, 422-451; Nikola VRANJEŠ, Pastoralni projekt, programiranje i metodologija u crkvenom djelovanju, u: *Diacovensia*, XVII (2009.), 2, 279-298.

44 Usp. Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija. Profil jedne teološke discipline s osvrtom na njezine zadaće u hrvatskoj Crkvi i društvu*, 152.

45 Usp. Nikola VRANJEŠ, Živjeti svećeništvo danas. Teološko-pastoralna prosudba aktualne situacije, u: *Crkva u svijetu*, 45 (2010.), 3, 305.

46 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dekret o apostolatu laika*, *Apostolicam actuositatem* (18. XII. 1965.), br. 19, u: Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

metodologijom uz pomoć koje je moguće prikladno odgovoriti na pastoralne potrebe ovoga trenutka.

4.4. Sustavan i usklađen pastoral

Kao svojevrsnu točku kulminacije prije istaknutih potreba usklađivanja, osuvremenjivanja i praćenja pastoralnog djelovanja s obzirom na izazove tradicionalizma i progresivizma, možemo izdvojiti nužnost ostvarivanja sustavnog i usklađenog pastoralnog djelovanja preko kojega je moguće ostvarivati poslanje Crkve u ovome vremenu. Sustavnost i usklađenost, koje podrazumijevaju razvijeni, organski i projektualni pastoral sposoban odgovoriti na izazove sadašnjeg trenutka, zapravo podrazumijevaju djelovanje u kojemu je istinska vjernost tradiciji doista postavljena na mjesto izvornoga načela djelovanja. Tradicionalističke, ali i progresivističke tendencije koje onemogućuju sustavno i usklađeno djelovanje na taj će način biti moguće prepoznati i nadići. No što konkretno znači sustavno i usklađeno djelovanje? Takvo djelovanje podrazumijeva činjenicu skladnog ostvarivanja svih bitnih elemenata pastoralnoga djelovanja, i to u svim područjima i u svim segmentima. Zato je izuzetno važno nadvladavanje danas sve raširenije pojave vezivanja uglavnom ili isključivo uz jedno područje pastorala, što je posebno opasno za svećenike. To ne znači da nije moguće ili nije potrebno očekivati određeni specifični doprinos s obzirom na određenu karizmu, naprotiv. No svećenik ne može i ne smije shvaćanje karizme postaviti na način koji bi isključivao cjelovito ostvarivanje njegove svećeničke uloge. Ni jedna karizma to ne podrazumijeva. A upravo cjelovito ostvarivanje svećeničke uloge podrazumijeva brigu za brojna područja pastorala u odnosu na koje zahtjevnosti sadašnjeg trenutka postaju sve bremenitije i sve izazovnije. Zato je izuzetno važan sustavni programatski pristup koji će pojedina područja djelovanja uvažavati kao sastavne dijelove jedne veće pastoralne cjeline unutar koje svakome od njih pripada njegovo mjesto, s posebnostima koje su vezane za pojedino područje.⁴⁷ Pastoral je bitno jedinstvena i u

47 Usp. Anne CODD, *The Pastoral Context as a Living System: Implications for Theology and Practice*, u: Thomas G. GRENHAM (ur.), *Pastoral Ministry for Today. 'Who Do You Say I Am.' Conference Papers 2008.*, Veritas, Dublin, 2009., 83.

sebi isprepletena stvarnost. Jedno područje utječe na drugo. Stoga je sustavni programatski pristup djelovanju od nezaobilazne važnosti za pastoral.⁴⁸ Upravo su zato sustavnost i usklađenost neizostavne oznake djelovanja Crkve.

Zaključak

Predaja (tradicija) bitna je i normativna jezgra pastoralnog djelovanja Crkve. Pastoral je u njezinoj službi. Ona mu daje nepromjenjive elemente bez kojih ne bi bilo ni moguće govoriti o pastoralu. Pastoralno djelovanje u službi predaje često je ugroženo od dviju opasnosti koje treba dobro i jasno razlikovati kako od tradicije vjere tako i od autentičnog i osuvremenjenog pastoralnog djelovanja, a riječ je o tzv. tradicionalizmu i progresivizmu. Riječ je, zapravo, o dva skupna naziva za niz suprotstavljenih negativnih pojava koje, svaka na svoj način, ugrožavaju i autentično shvaćanje i življenje tradicije i prikladno pastoralno djelovanje. U današnjem pastoralnom kontekstu ističe se više problema povezanih s tradicionalizmom i progresivizmom koji su jako aktualni. Izdvajaju se tradicionalizam i progresivizam kao takvi, klerikalizam, paternalizam, 'klerikaliziranje' laikata i 'posvjetovnjačenje' klera, birokratizam, "laicističko" nametanje i dr. Također se izdvaja i nekoliko većih pitanja u kojima se ovi problemi danas najviše osjećaju. Riječ je o pitanju suodnosa kler – laici, o području modela pastoralnog djelovanja i pitanju prikladne teološko-pastoralne metodologije. Kao obzor autentičnog i skladnog pastoralnog djelovanja ističu se, na kraju, dvije oznake koje moraju krasiti istinski pastoral Crkve, a to su njegova sustavnost i usklađenost. Pastoralno djelovanje mora biti takvo da se njime ostvaruje jedno poslanje Crkve u svim njegovim dimenzijama izbjegavajući prije opisane opasnosti. Samo takvo poslanje doista će biti u potpunosti u službi tradicije vjere.

⁴⁸ Nikola VRANJEŠ, Živjeti svećeništvo danas. Teološko-pastoralna prosudba aktualne situacije, 306-307.

PASTORAL MINISTRY BETWEEN TRADITIONALISM AND PROGRESSIVISM

Summary

Pastoral ministry is in the service of the transmission of faith, in the service of the tradition. The tradition is its key component. The elements of tradition in time and culture have to be revived through the pastoral ministry of the Church. This mission, i.e. the service to the authentic tradition of the faith, sets today's pastoral ministry between two extremes which do not contribute to the authentic service: traditionalism and progressivism. The meaning of these two words encompasses aspects revealing numerous negative instances that disturb the authentic ministry. Traditionalism represents a non-critical affirmation and consolidation of the changeable forms of ministry, that following a change of circumstances contribute to the stagnation of pastoral ministry. Progressivism on the other hand, soothes the improvisations and illicit adjustments often endangering the foundations of the pastoral ministry. In this article, through a theological-critical evaluation, the links of tradition and pastoral ministry are evaluated, as well as the dangers of the main forms of traditionalism and progressivism. The key theological and pastoral elements are sorted out in order to encourage the surpassing of the traditionalistic tendencies in the pastoral ministry and simultaneously contribute to the authentic transmission of faith.

Key words: Church, faith, transmission of faith, tradition, pastoral ministry, traditionalism, progressivism.